

83. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference **2025**

SABIEDRĪBAS LĪDZDALĪBA DABAS AIZSARDZĪBAS POLITIKAS
PLĀNOŠANĀ PAŠVALDĪBĀS

Vides zinātnes nodaļa
Eksakto zinātņu un tehnoloģiju fakultāte
Latvijas Universitāte

Dr.geogr., Mg.hist. Eriks Leitis

Pašvaldības realizē politiku, kas veicina dabas aizsardzību

Sabiedrības iesaistīšana politikas veidošanā veicina rezultātu uzlabošanu

Eksistē sabiedrības līdzdalības formu dažādība

Vides politika un sabiedrības līdzdalība

Īstenot vides, ilgtspējīgas dabas resursu apsaimniekošanas un enerģētikas politiku, kas balstīta uz taisnīgumu un savstarpējo uzticēšanos, sabiedrības atbalstu dabas un klimata aizsardzības pasākumiem, nosakot skaidrus un atklātus valsts un iedzīvotāju sadarbības modeļus un iesaistīšanos lēmumu pieņemšanā - sasaistē ar Nacionālo attīstības plānu 2027.

Vides politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam.
Latvijas Republikas Ministru kabinets

Sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos (*citizen science*)

Līdzās klasiskām sabiedrības līdzdalības formām arvien spēcīgs instruments vides problēmu risināšanā kļūst **sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos** (*citizen science*)*

* **Sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos** (pilsoņu zinātne) ietver brīvprātīgo iesaistīšanos zinātnē un pētniecībā. Brīvprātīgie parasti ir iesaistīti datu vākšanā, bet var būt iesaistīti arī jautājumu uzstādīšanā, projektu izstrādē, rezultātu izplatīšanā un datu interpretācijā - *United Nations Environmental Programme (UNEP) (2019)*

Sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos (*citizen science*)

Vides un bioloģiskās daudzveidības monitoringa datu ieguvī par meža ūdens, augsnes stāvokli, fenoloģiskām izmaiņām un dzīvnieku migrāciju sekmīgi nodrošina sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos.

Tā palīdz radīt iekļaujošus, efektīvus risinājumus, integrējot vietējās zināšanas un to sasaisti ar vides un dabas zinātnēm, veicina sadarbību un nodrošina iedzīvotāju plašu atbalstu dabas aizsardzībai

(van Noordwijk et al., 2021; Fraisl, et al., 2022)

Sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos (*citizen science*)

Sabiedrības iesaistīšanai dabas aizsardzībā ir būtiska ietekme uz politikas izstrādi un īstenošanu, iegūstot dziļāku ieskatu par vides jautājumu sarežģītību un problēmām, ar kurām saskaras politikas veidotāji

(Lee et al, 2020; Fritz et al., 2024).

Sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos (*citizen science*)

Iesaistot vietējās kopienas rodas ieguvumi aizsargājamo dabas teritoriju pārvaldībā - izglītības programmas, konsultācijas vides lēmumu pieņemšanā

(Dupke et al., 2019; Klein, Arts, 2022).

Sabiedrības iesaistīšana zinātnes pētījumos (*citizen science*)

Šobrīd daudzviet tiek realizēti sabiedrības iesaistīšanas zinātnes pētījumos projekti ar mērķi veicināt ekosistēmu ilgtspējīgu izmantošanu pilnveidojot izpratni par vides problēmām, kopienām veidot dziļāku saikni ar vietējām ekosistēmām un šo resursu pārvaldību

(Global Biodiversity Information Facility, 2024;
Jørgensen, Jørgensen, 2021;
Frigerio et al., 2021)

Liela nozīme dabas aizsardzības procesos pašvaldībās ir ilggadējai sabiedrības līdzdalībai, ko nostiprina normatīvie akti un politikas plānošanas dokumenti.

Atsevišķu Latvijas, Zviedrijas un Šveices piemēru analīze sniedz ieskatu par labo praksi.

Latvija

Sabiedrības iesaistes ietekme uz dabas aizsardzības politiku

Orhusas konvencija

Vides konsultatīvā padome

Konsultatīvās padomes nacionālajos parkos

Biedrību un nodibinājumu ieguldījums

Latvija

Pašvaldību likums

Sabiedrības iesaistes mērķis ir sekmēt efektīvu, atklātu un atbildīgu pašvaldības darbu un šā darba atbilstību administratīvās teritorijas iedzīvotāju interesēm.

Lai veicinātu iedzīvotāju līdzdalību vietējas nozīmes jautājumu lemšanā un ievērotu iedzīvotāju intereses, pašvaldība rīko publisko apspriešanu tās autonomās kompetences jautājumos.

Latvija

Vides aizsardzības likums

Sabiedrībai ir tiesības piedalīties tādu lēmumu pieņemšanā un plānošanas dokumentu sagatavošanā, arī grozījumu sagatavošanā tajos (turpmāk šajā pantā — dokumenta sagatavošana), kuri var ietekmēt vidi.

Latvija

Teritorijas attīstības plānošanas likums

Teritorijas attīstību plāno, iesaistot sabiedrību. Plānošanas līmenim atbilstošai institūcijai ir pienākums nodrošināt informācijas un lēmumu pieņemšanas atklātumu, kā arī noskaidrot sabiedrības viedokli un organizēt sabiedrības līdzdalību attiecīgās teritorijas attīstības plānošanā, sniedzot pēc iespējas plašu un saprotamu informāciju.

Latvija

Novadu pašvaldību prakse sabiedrības līdzdalībā:

Publiskās apspriešanas

Sabiedrības līdzdalības projekti

Iedzīvotāju padomes

Konsultatīvās padomes

[NVO jaunumi](#)

Šveice

Šveice jau ilgu laiku ir pasaules līdere vides ilgtspējas jomā, un tās iedzīvotāji un valdība ir izrādījuši stingru apņemšanos saglabāt dabu un samazināt ietekmi uz vidi.

Valsts ir pazīstama ar saviem augstajiem vides standartiem, zinātnē balstītām atkritumu pārstrādes sistēmām un inovatīviem enerģijas risinājumiem.

Vides apziņu Šveicē veicina augsts sabiedrības izglītošanas un pārstāvniecības līmenis.

Šveice

Šveices izpratne par vidi ir dziļi iesakņojusies tās kultūrā un politikā, un valsts cenšas līdzsvarot ekonomisko izaugsmi ar vides aizsardzību. Šveices iedzīvotāji un iestādes sadarbojas, lai īstenotu ilgtspējīgu praksi dažādās nozarēs, sākot no atkritumu apsaimniekošanas līdz enerģijas ražošanai, transportēšanai un saglabāšanai. Šī holistiskā pieeja padara Šveici par vienu no videi draudzīgākajām valstīm.

Šveice

Federal Act on the Protection of the Environment, (1983) Šā likuma 1. panta mērķis ir aizsargāt cilvēkus, dzīvniekus un augus, to bioloģiskās kopienas un dzīvotnes no kaitīgas ietekmes vai traucējumiem un ilgtspējīgi saglabāt dabiskos dzīves pamatus, jo īpaši bioloģisko daudzveidību un augsnes auglību.

Jebkurai personai ir tiesības pārbaudīt oficiālajos dokumentos saturošo vides informāciju un pieprasīt informāciju no iestādēm par šo dokumentu saturu.

.

Šveice

Tūrisms ir viena no svarīgākajām Šveices ekonomikas nozarēm, kuras ietvaros tiek uzsvērtā videi draudzīgā tūrisma pieeja - ekoloģiski sertificētie tūrisma uzņēmumi koncentrējoties uz vides dabiskā skaistuma un integritātes saglabāšanu.

Global Change and Biodiversity pētījumui prioritārās programmas Cīrihes Universitātē (2024)

University of Zurich

University Research Priority Programs

In order to underpin its excellent position among the world's leading research institutions, the University of Zurich has established its University Research Priority Programs (URPP). Rooted in the University's official policy to strengthen scholarship, the URPP create and promote academic networks in selected areas of research. The interdisciplinary programs build on research expertise already present at the University and are instrumental in promoting the academic career of junior scholars. By establishing the URPP, the University of Zurich actively contributes to the advancement of knowledge in areas of research that benefit society.

AdaBD: Adaptive Brain Circuits in Development and Learning

Digital Religion(s)
Communication, Interaction and Transformation in the Digital Society

Dynamics of Healthy Aging

Evolution in Action
From Genomes to Ecosystems

Equality of Opportunity

Financial Market Regulation

Global Change and Biodiversity

Human Reproduction Reloaded | H2R

ITINERARE: Innovative Therapies in Rare Diseases

Language and Space

Social Networks

LightChEC: Solar Light to Chemical Energy Conversion

Translational Cancer Research

83. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2025

19

Global Change and Biodiversity

diskusijas Cīrihes Universitātē (2024)

Velo novietne Cīrihes dzelzceļa stacijā

– videi draudzīgā mobilitāte (2025)

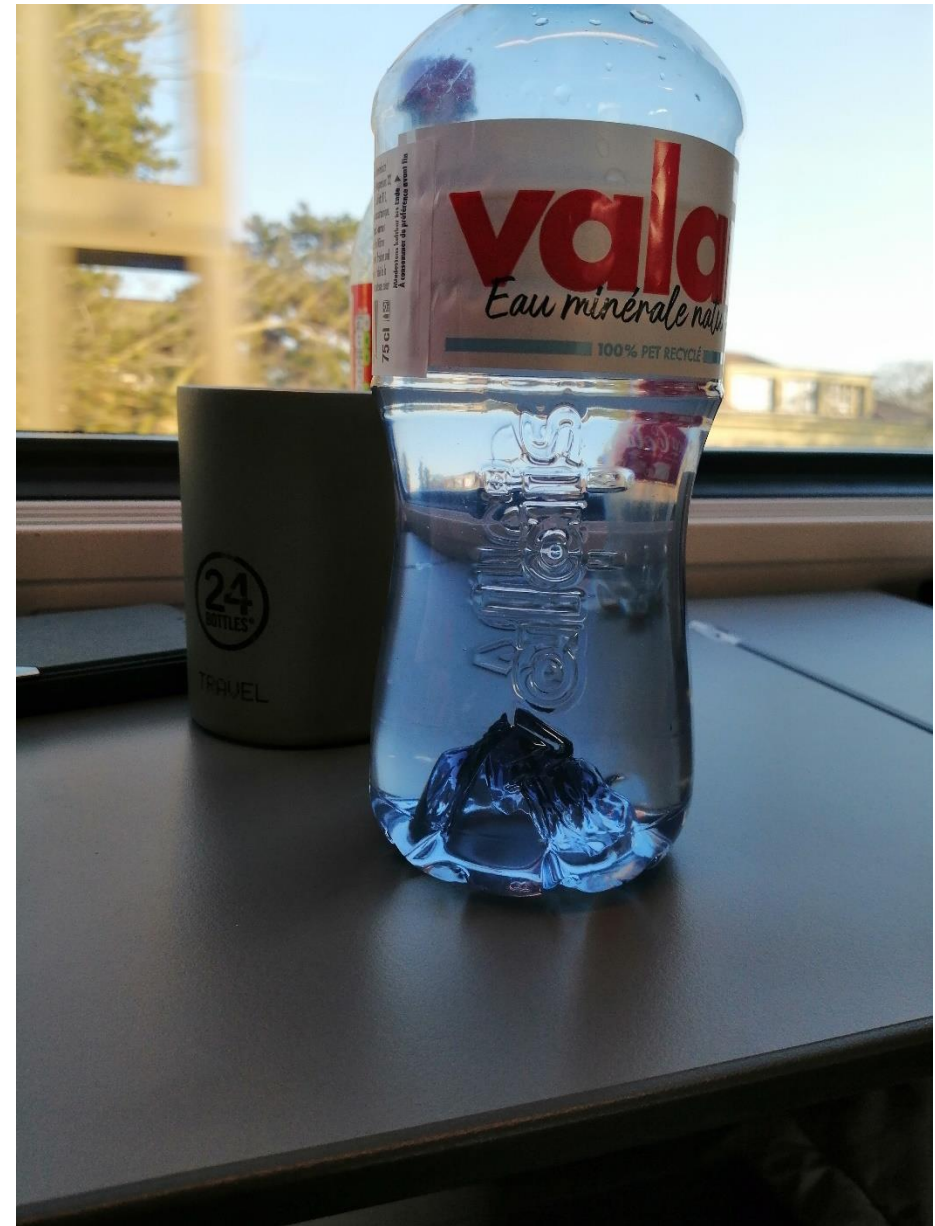

Bioloģiskās lauksaimniecības produktu aprite

iepakojums

- videi draudzīgs (2025)

Pārgājienu takas Cīrihes kantonā (2025)

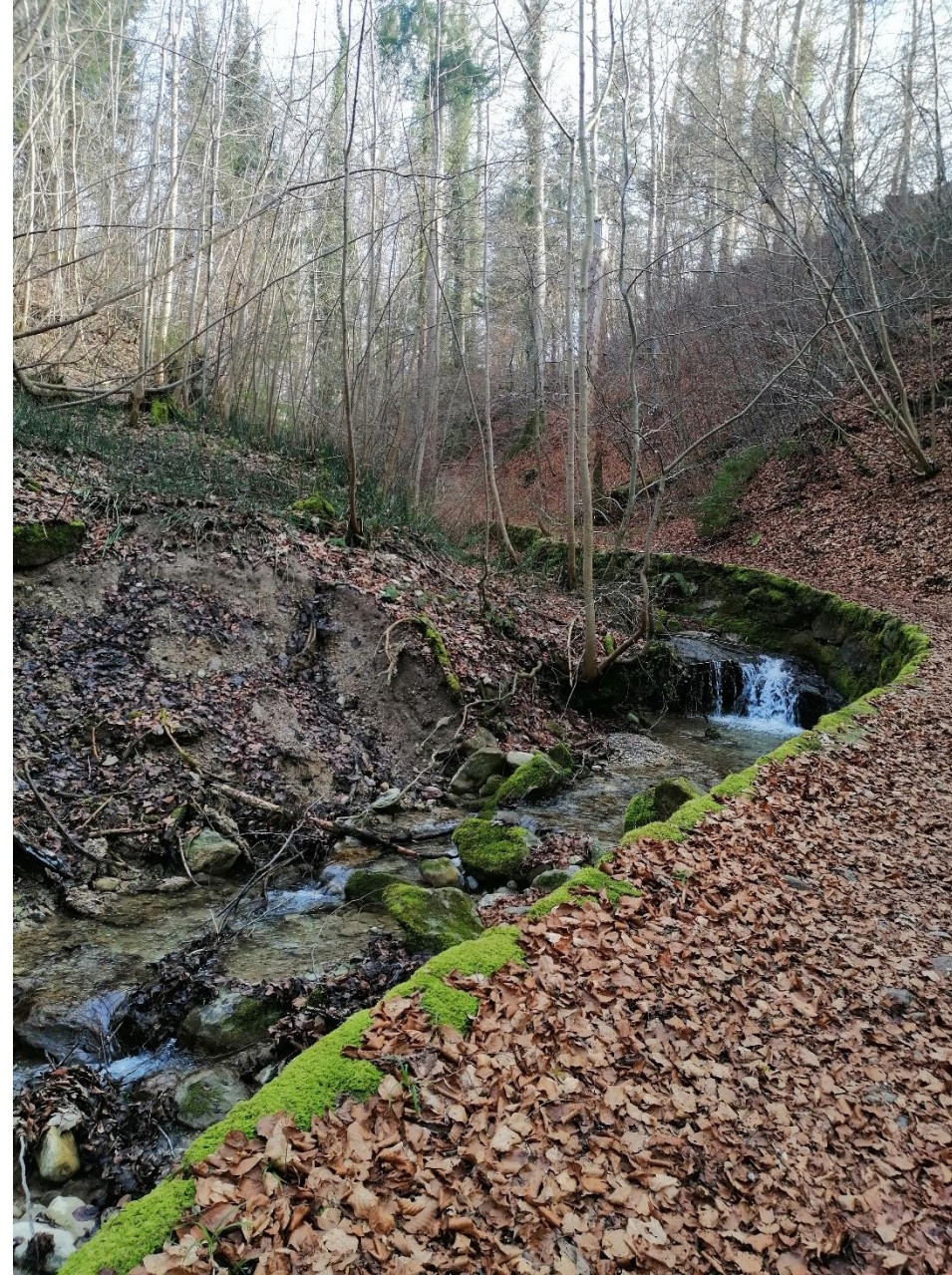
Pārgājienu takas Cīrihes kantonā (2025)

Pārgājienu takas Cīrihes kantonā (2025)

Pastaigu taka Cīrihes apkārtnē (2025)

Pastaigu taka Cīrihes apkārtnē (2025)

Pastaigu taka Cīrihes apkārtnē (2025)

Uto (*Utö*) sala, Zviedrija

Haninge ir unikāls blīvas pilsētas, lauku un arhipelāga sajaukums, kurā ikviens var atrast sev pievilcīgu apmešanās vietu, kur attīstīties un augt visas dzīves garumā, pašvaldības solījums iedzīvotājiem ir būt pieejamai un piedāvāt labus pakalpojumus, rūpīgi pārvaldīt nodokļu maksātāju naudu, pašvaldības politikai sekmējot sabiedrības līdzdalību uz klausot iedzīvotāju viedokļus un ieteikumus, nodrošinot sociālo mediju, mobilo lietotņu darbību sabiedrības interesēs

(Haninge kommun, 2024)

Uto (*Utö*) sala, Zviedrija

Stokholmas arhipelāgā esošā Uto sala ir īpaši pazīstama ar savu dabisko skaistumu, kultūras mantojumu (senākās dzelzsrūdas ieguves vieta Zviedrijā), ilgspējīgo tūrismu un vides apziņas labo praksi, jo Zviedrija pati ir līdere ilgtspējības un vides saglabāšanas un dabas aizsardzības jomā.

Sala atrodas Haninges pašvaldības teritorijā, kuras pārvaldes vīzija ir kalpot iedzīvotājiem, kurā cilvēki uzņemas atbildību par savu dzīvi un rūpējas par savu apkārtni.

Uto (*Utö*) sala, Zviedrija

Uto sala ir pieņēmusi spēcīgu vides apziņas programmu, apvienojot ar ilgtspējīgu tūrismu, enerģijas risinājumiem.

Šī pieeja atspoguļo Zviedrijas plašāko apņemšanos saglabāt dabisko vidi un risināt klimata pārmaiņu radītās problēmas.

Centieni popularizēt dabas saglabāšanas nozīmi ir iekļauti vietējās kopienas ikdienas praksē, lai samazinātu salas infrastruktūras oglekļa pēdas nospiedumu

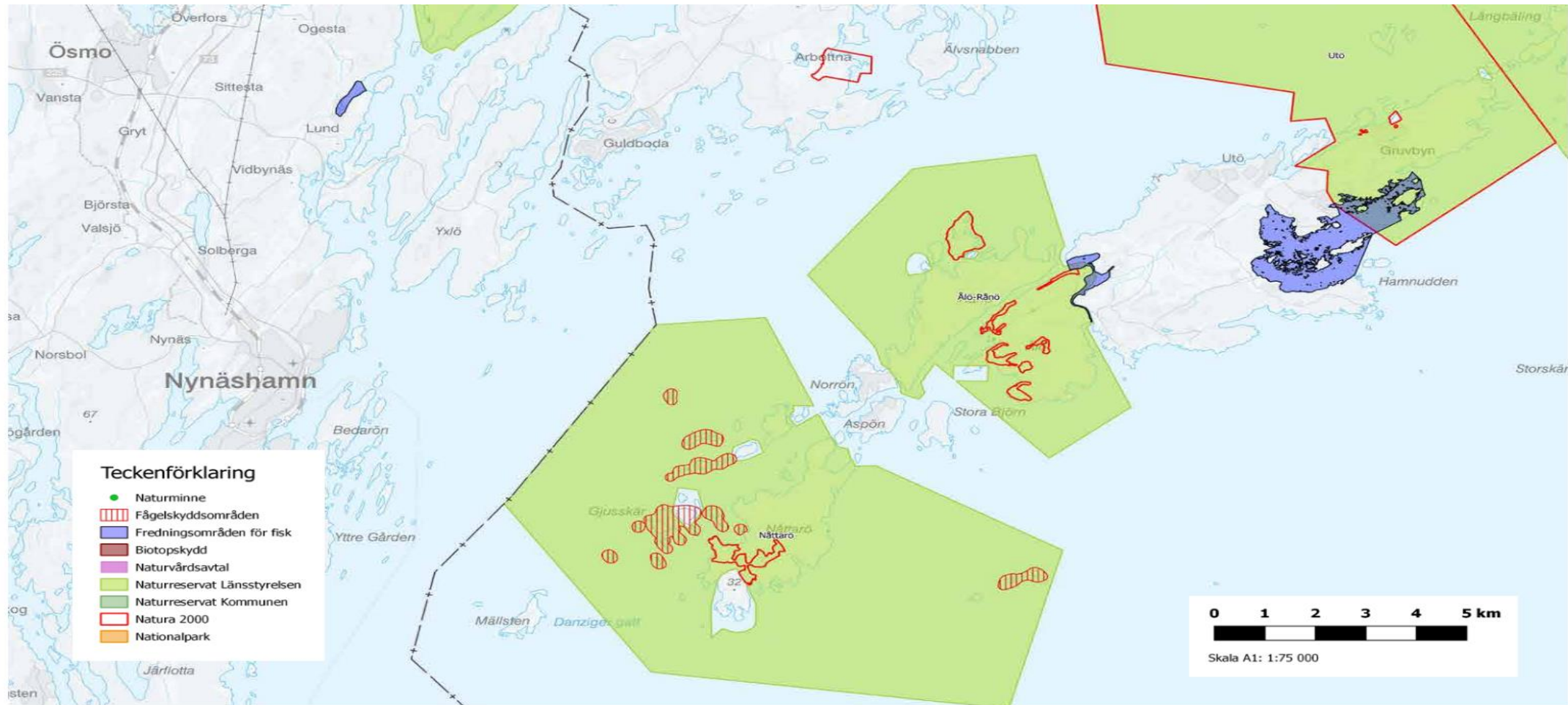
(The Swedish Environmental Code; Haninge kommun, 2024)

Uto (*Utö*) sala, Zviedrija

Sabiedrības iesaistīšana dabas aizsardzības pasākumos pašvaldību līmenī nodrošina efektīvāku vides pārvaldību un veicina kopienas atbildības sajūtu.

Ar skaidru komunikāciju, iekļaujošiem lēmumu pieņemšanas procesiem un atbalstošiem resursiem pašvaldības var nodrošināt vietējo dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu, vienlaikus stiprinot saikni starp iedzīvotājiem un viņu dabisko vidi.

[skyddad-natur.pdf](#)

Uto (*Utö*) salas panorāma (2023)

Uto (*Utö*) salas kultūras mantojums (2023)

Uto (*Utö*) salas centrālais ciemats (2023)

Uto (*Utö*) salas piekraste (2023)

Nevalstisko organizāciju darbība Zviedrijā

Zviedrijas Dabas aizsardzības biedrība” ir lielākā un vecākā bezpeļņas vides organizācija valstī aizsargājot īpašās dabas teritorijas un apdraudētās sugas, iesaistoties vides tiesību aktu priekšlikumu sagatavošanā gan nacionālā, gan starptautiskā līmenī

(Naturskyddsföreningen, 2024).

Koalīcija par Tīru Baltijas jūru (*Coalition Clean Baltic*) izveidojās 1990. gadā apvienojoties vides nevalstiskām organizācijām no Baltijas jūras reģiona valstīm ar mērķi veicināt Baltijas jūras reģiona vides un dabas resursu aizsardzību darbojoties jomās, eutrofikācijas mazināšanas, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas, bīstamo vielu un kuģniecības monitoringa jomā

(Coalition Clean Baltic, 2024).

Environmental Performance Index

2020			2024		
			https://epi.yale.edu/measure/2024/EPI		
3.	Switzerland	81.5	1.	Estonia	75.7
8.	Sweden	78.7	6.	Sweden	70.3
30.	Estonia	65,3	9.	Switzerland	67.8
35.	Lithuania	62,9	21.	Lithuania	64.1
36.	Latvia	61,6	30.	Latvia	60.2

<https://epi.yale.edu/measure/2024/EPI>

Secinājumi

Sabiedrības iesaistīšana dabas aizsardzības pasākumos pašvaldību līmenī nodrošina efektīvāku vides pārvaldību un veicina vietējo iedzīvotāju atbildības sajūtu.

Nozīmīgs sadarbības partneris ir NVO sektors

Ar skaidru komunikāciju, iekļaujošiem lēmumu pieņemšanas procesiem un atbalstošiem resursiem pašvaldības var nodrošināt vietējo dabas aizsardzības mērķu sasniegšanu, vienlaikus stiprinot saikni starp iedzīvotājiem un viņu dabisko vidi.

Avotu un literatūras saraksts

Environmental Performance Index (2024) Yale Center for Environmental Law & Policy, Yale University.

Federal Act on the Protection of the Environment (Environmental Protection Act, EPA) of 7 October 1983 (Status as of 1 January 2024). The Federal Assembly of the Swiss Confederation.

Fraisl, D., Hager, G., Bedessem, B. *et al.* (2022) Citizen science in environmental and ecological sciences. *Nat Rev Methods Primers* 2, 64.

Haninge kommun, 2024 – Haninges pašvaldības interneta vietne - [Översättning av webbplatsen - Haninge kommun.](#)

Jørgensen, F.A., Jørgensen, D. (2021), Citizen science for environmental citizenship. *Conservation Biology*, 35.

Kübler, D. (2024) Citizen participation through direct legislation: a road to success? A perspective from Switzerland. *Global Public Policy and Governance* 4:184–196

Pašvaldību likums, Latvijas Republikas Saeima.

Alūksnes novada pašvaldība, 2024.

Jelgavas novada pašvaldība, 2024.

Jēkabpils novada pašvaldība, 2024.

Limbažu novada pašvaldība, 2024.

Ludzas novada pašvaldība, 2024.

Saldus novada pašvaldība, 2024.

The Swedish Environmental Code, 1998.

Vides aizsardzības likums, Latvijas Republikas Saeima.

Vides politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam. Latvijas Republikas Ministru kabinets.

Paldies!

**83. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2025**

